

Postulaty na dzień uchodźcy 2022 r.

20.06.2022 r.

Po ataku Rosji na Ukrainę 24 lutego do Polski rozpoczęła się ucieczka przed wojną części mieszkańców napadniętego kraju. Szacuje się, że w Polsce przebywa obecnie około 1,5 miliona takich osób. To największy napływ migrantów przymusowych do Polski w najnowszej historii. Dotychczasowe wsparcie tej grupy, podjęte w pierwszej kolejności przez mieszkańców, organizacje pozarządowe, samorządy, potem także przez władze państwowe, okazały się adekwatne do zaistniałej sytuacji w początkowym okresie tego kryzysu uchodźczego. Niezbędne jest jednak podjęcie kolejnych działań, aby nie doszło do kryzysu w wymiarze humanitarnym:

1. Informowanie o dostępnym wsparciu, prawach i uprawnieniach. Bez dostępu do takiej informacji uchodźcy z Ukrainy nie będą w stanie skorzystać z tego, co im przygotowaliśmy. Dlatego bardzo ważne jest uruchomienie wszelkich kanałów informacji i wsparcia w korzystaniu z możliwości stwarzanych im przez Polki i Polaków, samorządy, organizacje pozarządowe i państwo. Proponujemy takie rozwiązania jak: lokalne centra pomocy cudzoziemcom, asystenci w kluczowych miejscach (dworce, placówki ochrony zdrowia, urzędy, jednostki pomocy społecznej, banki, placówki edukacyjne), a także przekazywanie potrzebnych informacji w formie cyfrowej i zdalnej - w tym za pomocą sieci komórkowych, odpowiednio wypromowanych portali informacyjnych ogólnopolskich i lokalnych i innych, podobnych rozwiązań. Dla uruchomienia większości z tych kanałów informacyjnych niezbędna jest współpraca instytucji państwa z organizacjami pozarządowymi i samorządami wraz z odpowiednim finansowaniem.
2. Zapewnienie dachu nad głową. Bez zaspokojenia tej podstawowej potrzeby nie ma możliwości samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie. Należy niezwłocznie uruchomić takie rozwiązania jak poszerzenie bazy lokalowej o nowowyprowadzone, dostępne cenowo domy modułowe na wynajem, czy udostępnienie do zamieszkania istniejących już,

a niewykorzystanych zasobów mieszkaniowych, stanowiących ok. 10 proc. substancji mieszkaniowej w Polsce. Potrzeba wsparcia samorządów w remontach i stworzenia ram prawnych dla choćby czasowego udostępnienia lokali pozostających w ich władaniu oraz zachęt prawnych i organizacyjnych dla prywatnych właścicieli pustostanów (w tym np. w formule społecznych agencji najmu, przy odpowiednim wsparciu organizujących je samorządów i NGO's). Powyższe działania zapewnią rozwiązanie problemów z dostępnością mieszkań w dłuższej perspektywie, przy czym należy zawsze uwzględniać potrzeby i możliwości lokalne w tym obszarze. Dla konkretnych, wskazanych grup osób, dla których usamodzielnienie jest szczególnym wyzwaniem, powinna być przedłużona możliwość korzystania z gościnności Polek i Polaków za pomocą mechanizmu dopłat do ich zamieszkania i wyżywienia (wprowadzone specustawą tzw. 40+). Te grupy to osoby z niepełnosprawnościami, seniorzy, rodzice z dziećmi nie uczęszczającymi do placówek edukacyjnych lub opiekuńczych.

3. Pomoc w integracji społecznej i zawodowej. Kluczem do samodzielności jest dla większości osób podjęcie pracy. Aby to umożliwić, niezbędne jest uruchomienie szeregu działań dopasowanych do indywidualnych potrzeb. Są to m.in. kursy języka polskiego, kursy adaptacyjne lub wsparcie mentora kulturowego bądź asystenta cudzoziemca, pomoc prawna, pośrednictwo pracy, doradztwo i kursy zawodowe. Osoby prowadzące przed wojną działalność gospodarczą powinny mieć wsparcie w otwarciu swojego biznesu w Polsce. Dla znacznej części naszych gości z Ukrainy niezbędna jest także pomoc psychologiczna.
4. Edukacja - stopniowa integracja. Istotna część przybyłych do Polski mieszkańców Ukrainy to matki z dziećmi. Dlatego konieczne jest zapewnienie stopniowego i skutecznego włączenia tych dzieci w polski system edukacji. Proces ten powinien uwzględniać ułatwienia dostępu do zajęć online prowadzonych przez szkoły ukraińskie (niezbędny sprzęt, pomieszczenia, kadra opiekuńcza) uruchomienie ukraińskich klas w formie stacjonarnej, oddziały przygotowawcze z intensywną nauką języka polskiego, wreszcie dołączanie do polskich klas, czy oddziałów przedszkolnych, realizowane przy wsparciu asystenta kulturowego. Wymaga to znacznego zwiększenia subwencji oświatowej. Należy także zmodyfikować programy szkolne, obecnie skonstruowane z myślą

- o wzmacnianiu tożsamości monoetnicznego społeczeństwa, w kierunku edukacji międzykulturowej.
5. Rozszerzenie dostępu do usług publicznych. Znaczne zwiększenie liczby osób korzystających z usług publicznych, których dostępność pozostawiała wiele do życzenia już przed wybuchem wojny w Ukrainie, powoduje, że niezbędne jest zwiększenie ilościowe i jakościowe dostępu do tych usług. Chodzi tu o system ochrony zdrowia, edukację, pomoc społeczną, pieczę zastępczą, komunikację publiczną, instytucje rynku pracy itp. Zaniechanie w tym zakresie może prowadzić do niepokojów społecznych, co stanowić będzie ryzyko propagandowego wykorzystania tej sytuacji przez ośrodki prokremlowskie. Dlatego niezbędne jest wsparcie - zwłaszcza samorządów, ale i NFZ - w wymiarze finansowym oraz zmiany organizacyjne umożliwiające sprawniejszą obsługę naszych gości z Ukrainy (w tym np. ograniczenie biurokracji). Środki na to powinny pochodzić z funduszy unijnych (w pierwszej kolejności tych, które już są na polskich kontach - podlegających zwrotowi w ramach poprzedniej perspektywy finansowej, a następnie jak najszybciej wdrażanych nowych środków, w tym tych przewidzianych na lata 2021-2027), odrębnych źródeł w budżecie państwa lub środków pozabudżetowych. Warto przy tym podkreślić, że im szybciej i więcej przybyłych do Polski mieszkańców Ukrainy podejmie pracę, tym w większym stopniu włączą się też w zasilanie naszej gospodarki oraz budżetu państwa i samorządów lokalnych.
 6. Uruchomienie potencjału samych uchodźców. Należy dążyć do maksymalnego wykorzystania zasobów ludzkich spośród samych migrantów z Ukrainy - wyzwaniem jest tu uznawanie i uzupełnianie wykształcenia oraz uprawnień zawodowych, szczególnie w najpotrzebniejszych i deficytowych zawodach. Są to z pewnością wszystkie zawody medyczne, ale też nauczyciele, psychologowie, tłumacze, informatycy itd. Należy zadbać, aby w możliwie niedługim czasie jak najwięcej osób mogło pracować na miarę swoich kwalifikacji. Należy w tym celu zadbać o kursy języka polskiego, usprawnienie procesu uznawania kwalifikacji, uruchomienie szkoleń pozwalających uzupełnić kompetencje niezbędne do pracowania w wyuczonym zawodzie w Polsce.
 7. Zapewnienie poczucia bezpieczeństwa i przynależności. Znaczna część przebywających w Polsce Ukraińców deklaruje chęć powrotu do ojczyzny po zakończeniu walk. Niektórzy potrzebują pojechać do Ukrainy w celu

załatwienia ważnych spraw życiowych, zaopiekowania się rodziną, podtrzymania więzi i relacji. Należy zapewnić im taką możliwość wraz z bezpiecznym ponownym wjazdem na teren naszego kraju i ciągłością legalności pobytu. Warto też zapewnić wymianę informacji ze stroną ukraińską, aby zapewnić pewne kontinuum życia przed wyjazdem i po przyjechaniu do Polski. Dotyczyć to powinno informacji medycznych (w tym postawionych diagnoz, wdrożonych terapii itp), z zakresu bezpieczeństwa, edukacji (w tym wyższej) i in. Elementem tych relacji jest także przygotowanie polskich instytucji, firm i kadr oraz opracowanie konkretnych projektów - we współpracy ze stroną ukraińską, partnerami z UE oraz instytucjami wspólnotowymi - do perspektywy odbudowy Ukrainy po zakończeniu działań zbrojnych na poszczególnych terytoriach tak, aby obie strony odniosły z tego jak największe korzyści.

Wypracowane w odpowiedzi na obecny kryzys procedury, know-how i infrastruktura, nawet po jego zakończeniu, mogą posłużyć do dalszych działań w ramach przyszłej polityki migracyjnej Polski, a po części także do zaspokajania potrzeb mieszkańców naszego kraju. Od sprawności państwa, jego instytucji oraz zdolności do współpracy z samorządami oraz sektorem pozarządowym zależy, czy Polska stanie na wysokości niełatwego zadania, które postawiła przed nami dziś historia.

Postulaty zawarte w opracowaniu popierają eksperci Instytutu Strategii 2050:

Jacek Cichocki

Urszula Demkow

Magdalena Hehn

Jerzy Jończyk

Łukasz Krasoń

Cezary Pakulski

Katarzyna Pełczyńska-Nałęcz

Adriana Porowska

Mirosław Różański

Andrzej Sadkowski

Andrzej Szeptycki

Jan Szyszko

Agnieszka Tkacz

Ryszard Wojtkowski

Miłostawa Zagłoba

Stanisław Zakroczyński

Grzegorz Ziemniak